

Стабільність банківської системи – запорука економічного зростання в Україні

Альона Олексіївна Мельник,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету,
кандидат економічних наук

Анотація. Визначено місце і роль банківської системи в економіці за умов глобалізації фінансових ринків. Обґрунтовано необхідність забезпечення стабільності банківської системи. Визначено фінансові чинники, що формують передумови економічного зростання в Україні.

Ключові слова: банківська система, стабільність банківської системи, економічне зростання.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку глобалізаційних процесів у світовій економіці та з урахуванням інтеграційних амбіцій України зростає необхідність підвищення рівня економічного розвитку, досягнення якого можливе лише за умов економічного зростання в економіці. Тільки радикальні революційні засоби розвитку ринкових інфраструктур можуть створити умови для економічного зростання. Банківська система є важливою складовою ринкових інфраструктур країни, яка на даному етапі має необмежені можливості розвитку та перспективи розширення сфер впливу. Банківська система прямо і опосередковано пронизує всі сфери і сектори економіки, формуючи при цьому їхню взаємозалежність. Саме розвиток і стабільність банківської системи є передумовою економічного зростання.

Під впливом світової глобалізації та лібералізації фінансових ринків у сфері банківських послуг зростає хаотичність і непередбачуваність, загострилися відносини країн боржників і кредиторів, підвищився рівень нестабільності світового фінансового ринку. Крім того, світова економічна криза 2008 року та попередні кризи оголили вразливі місця вітчизняної банківської системи, а саме: низький рівень капіталізації і ресурсної бази банків, погіршення фінансових результатів банків, зростання боргового навантаження, скорочення обсягів кредитування, зниження ефективності кредитного портфеля.

Наростаюча глобалізація принципово змінила характер взаємодії між суб'єктами світового фінансового ринку і державними регуляторами. Внутрішня банківська система в таких умовах вимагає формування загальнодержавної позиції щодо забезпечення стабільності та формування передумов економічного зростання економіки країни в цілому. Економічно-організаційні функції держави на етапі становлення, формування ринкової економіки якісно відрізняються від функцій в умовах уже сформованої, відрегульованої економіки ринкового зразка [1]. Оскільки стабільність банківської системи є визначальним індикатором ефективності фінансової політики держави та має стати її пріоритетним напрямом. Ситуація, що склалась у банківській сфері, вимагає внесення у фінансову політику України термінових коректив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стабільності банківської системи досліджували

в наукових працях такі вітчизняні вчені, як: О. Барановський, Я. Белінська, О. Білорус, С. Боринець, В. Будкіна, О. Гаврилюк, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Мокій, А. Даниленко, М. Дудченко, Л. Кістерський, Г. Клишко, А. Кредісова, З. Луцишин, Ю. Макогон, Ю. Пахомова, О. Рогач, О. Шниркова, А. Чухно, І. Лютий і багато інших.

Світові тенденції розвитку банківської системи та її інфраструктури в умовах глобалізації розглядаються у працях С. Боринця, О. Рогача, З. Луцишина, Ю. Макогона, Ю. Пахомова, О. Шниркова. Окремі засоби регулювання банківською системою розкрито у працях І. Лютого, В. Міщенко [2] і В. Стельмаха. Аспекти фінансової безпеки держави відображено в наукових працях О. Барановського [3]. Загрози та небезпеки банківської стабільності розглядаються у працях Я. Белінської [4].

На наш погляд, попри значний науковий доробок у сфері банківської стабільності, необхідно постійно зіставляти тенденції розвитку світового фінансового ринку із засобами регулювання внутрішнього банківського ринку, визначаючи їхню доцільність та ефективність. Сучасні умови розвитку світових фінансових ринків вимагають переформатування позиції держави щодо забезпечення стабільності банківської системи. Відсутність науково обґрунтованих напрацювань у цій сфері є причиною незважених, хаотичних дій щодо регулювання банківською системою.

Метою статті є визначення місця і ролі банківської системи в економіці, обґрунтування необхідності її стабільності як передумови майбутнього економічного зростання України.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. В основі економічного зростання країни лежить державна політика, яка охоплює велику кількість сегментів регулювання, важливою її складовою є фінансова політика, яка визначає пріоритети в розвитку фінансових відносин і покликана забезпечувати фінансову стабільність.

Більшість науковців розуміють під категорією «фінансова стабільність банківської системи» створення дієвого механізму, який запобігав би виникненню банківських криз і сприяв подальшому розвитку економіки країни. У контексті категоріального визначення під фінансовою стабільністю банківської системи розуміють міру повноти та якості вирішення завдання, поставленого перед банківською системою,

виконання нею своєї місії, що забезпечує досягнення позитивного фінансового результату.

Фінансова стабільність, як правило, залежить: від стійкості банківської системи, стану платіжного балансу, обсягів внутрішньої і зовнішньої заборгованості, коливання курсів валют, обсягу грошей в обігу, темпів інфляції та інших чинників. Варто зазначити, що

ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності відіграє банківська система, яка пронизує наскрізно всі сфери господарювання. Банківська система регулюється відповідно до законодавства Національним банком України (НБУ), що, у свою чергу, розробляє і реалізовує грошово-кредитну і валютну політики, які є складовими фінансової політики держави (рис. 1).

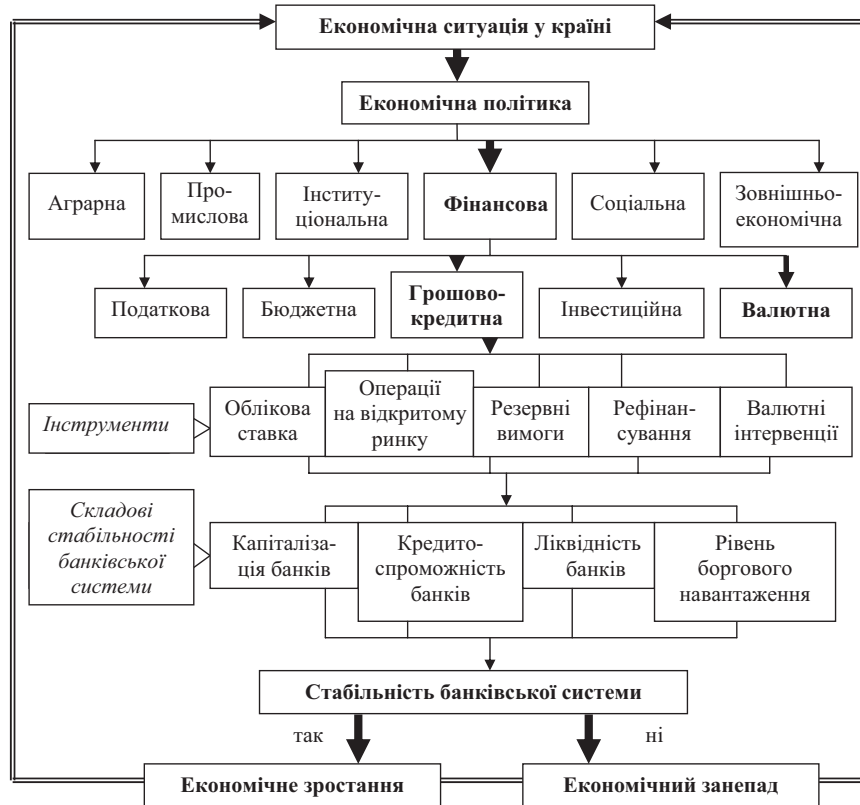

Рис. 1. Місце стабільності банківської системи в забезпеченні економічного зростання в Україні

Примітка. Складено автором

Застосовуючи засоби грошово-кредитного і валютного регулювання, НБУ прямо впливає на кредитоспроможність, ліквідність банків, рівень їхньої капіталізації та боргового навантаження, які в сукупності і забезпечують стабільність банківської системи України.

Світова економічна криза 2008 року вплинула на стабільність банківської системи України, зумовивши різке погіршення рівня капіталізації банків. Воно відбулось унаслідок падіння курсу гривні, відповідно до якого збільшились обсяги валютних позик у гривневому еквіваленті і виникла необхідність збільшення капіталу банку з метою дотримання відповідних нормативів. Крім того, зростання прострочених і ризикових активів вимагало додаткового нарощення капіталу. Втримати стабільність банків у цьому секторі їхньої діяльності вдалося завдяки державній програмі рекапіталізації, а банки з іноземним капіталом мали можливість поповнити свої активи за рахунок материнських банків. Уживані заходи дозволили стабілізувати ситуацію, але не сприяли економічному зростанню, оскільки акумульовані активи банків не були трансформовані у кредити.

Крім рівня капіталізації банків, знизився і рівень прибутковості банківської діяльності внаслідок: формування резервів на покриття можливих втрат за ак-

тивними операціями; продажу проблемних кредитів за вартістю, нижчою за балансову; зниження доходів від основної діяльності через низьку ділову активність в економіці та в умовах зростання витрат за залученими ресурсами. Попри те, що зниження прибутковості банківської діяльності викликано переважно зовнішніми причинами, розв'язання цієї проблеми потребує вдосконалення системи внутрішнього управління у сфері вибору ефективних методів «очищення» балансу банку від проблемних кредитів, «розтягування» графіка списання боргів, пошуку найбільш прибуткових напрямів вкладення коштів, збереження довіри вкладників та активізації зусиль щодо залучення додаткових фінансових коштів.

Дефіцит фінансових ресурсів на внутрішньому ринку, зумовлений низьким рівнем довіри до банківської системи, зумовив зростання зовнішньої заборгованості і залежності банків від іноземних кредиторів. Зниження кредитних рейтингів України внаслідок світової економічної кризи і політичної нестабільності призвели до відпливу іноземного капіталу та необхідності дострокового повного повернення зовнішніх боргів. Така ситуація викликала додаткове навантаження на платіжний баланс країн і дестабілізувала валютний ринок.

Кредитоспроможність банків зменшилась унаслідок погіршення кредитного портфеля, який містив прострочені кредити. Банківські установи під час кризи переклали свої кредитні ризики на позичальників, збільшуючи вартість кредитних ресурсів і плату за їхнє обслуговування, таким чином повністю обмеживши реальний сектор економіки від кредитів, які були неспроможні їх оплачувати. Вільні фінансові ресурси залишались у фінансовому секторі, про що свідчить зростання банківських кредитів фінансовим установам на 5% у 2009 році. Така ситуація не сприяла стабілізації на фінансовому ринку в цілому і стримувала економічне зростання. Для підтримки ліквідності банківської системи під час прояву світової економічної кризи НБУ збільшив резервні вимоги до банків у 2,5 раза, довівши їх до рівня 38,2% [4]. Збільшення резервів сприяло управлінню ризиками ліквідності банків, але було свідченням жорсткої монетарної політики. Зазначимо, що утримання великих резервів посилює тиск проблемних кредитів на ліквідність і капітал банків, але за умов стабілізації ситуації ці фінансові ресурси є джерелом кредитування. Активна позиція НБУ та зацікавленість комерційних банків у подоланні розглянутих дестабілізуючих загроз дозволила зберегти відносну стабільність банківської системи, ознаками якої стали: підвищення рівня капіталізації; призупинення відпливу коштів із банківських депозитів; збільшення кредитування юридичних осіб; відсутність масових банкрутств і дефолтів вітчизняних банків.

Отже, з вищезгаданого, на даному етапі розвитку банківської системи в Україні її можна охарактеризувати як стабільно неефективну. Стабільна тому, що витримала негативні впливи світової економічної кризи, а неефективна тому, що не забезпечила належну підтримку реального сектору економіки. Варто пам'ятати, що показники ефективності банківської системи залежать від швидкості відновлення реального сектору економіки, а його фінансові можливості визначаються більшою мірою обсягами банківського кредитування.

Виходячи з розглянутих складових стабільності банківської системи визначимо фінансові чинники, що формують передумови економічного зростання в Україні, а саме:

- валютна стабільність і прогнозованість коливання курсів валют;

- обмеження інфляційних процесів шляхом установлення суворого контролю за приростом грошової маси;
- створення сприятливого інвестиційного клімату і підвищення кредитних рейтингів України;
- ліквідація слабких банків шляхом укрупнення і об'єднання із сильними банківськими установами;
- формування диференційованих валютних резервів банків;
- підвищення довіри до банків шляхом реформування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- перегляд принципів регулювання присутності іноземного капіталу в банках України в напрямі забезпечення спрямування коштів іноземних інвесторів у пріоритетні сфери економіки України у спосіб формування синдикатів для фінансування інфраструктурних проєктів та регіональних програм розвитку;
- налагодження співпраці НБУ з комерційними банками на основі колективного моніторингу кон'юнктури міжбанківського ресурсного і валютного ринків та здійснення скоординованих економічних, адміністративних, інформаційних заходів, спрямованих на упередження кризових подій;
- централізація фінансової інфраструктури навколо банківської системи, а саме: створення сприятливих законодавчих умов для розвитку фінансових груп, до складу яких, крім банків, долучались би інвестиційні фонди, страхові організації, установи недержавного пенсійного забезпечення.

Висновки. Стабільність банківської системи формує передумови ефективного функціонування економіки, забезпечує керованість фінансового ринку й оптимальну рівновагу між попитом і пропозицією грошей.

Досягнувши бажаних результатів стабільності банківської системи, необхідно формувати пріоритети фінансової політики, спрямовані на забезпечення економічного зростання за рахунок проведення інституційних і структурних перебудов у банківській системі, оскільки розвинута і стабільна банківська система є передумовою економічного зростання.

Список використаної літератури

1. Іваницька О. М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури : монографія / О. М. Іваницька. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 276 с.
2. Грошово-кредитна політика в Україні / за ред. В. І. Міщенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – 421 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський. – К. : Фелікс, 1999. – 338 с.
4. Белінська Я. Стабільність банківської системи: загрози та шляхи її подолання : аналітична записка / Я. Белінська. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/256>.

Summary. The place and role of the banking system in the economy in terms of globalization of financial markets. The need to stabilize the banking system. Determination financial factors that form the prerequisites for economic growth in Ukraine.

Keywords: banking system, banking system stability, economic growth.